

První kapitola první knihy Výstupu na horu Karmel (dále 1V1)

nadpis: *dos diferencias de noches* – že lze rozlišit různé fáze/noci, jimiž člověk prochází – SJC mluví k lidem, u kterých předpokládá, že by se s tímto fenoménem na duchovní cestě mohli setkat, proto ho popisuje, člení, radí, co si počít a vyzývá, aby se ho nebáli

1V 1,1a

O čem je podle SJC první strofa básně: radost, vděčnost, že duše¹ mohla vyjít: *de todas las cosas, apetitos, imperfecciones* = nepořádku smyslů („můj dům“). Autor ovšem hned dodává: „protože má nepořádek v rozumu“ – čili obě sféry jsou u něj spojeny (myšlení i smysly).

1V 1,1b-3

Doobjasňuje předchozí: cesta dvěma druhy noci – ke stavu dokonalosti.

1. noc = první očištění = smyslové části duše („noc smyslů“): u **začátečnicků**, když je Bůh začíná uvádět do kontemplace

2. noc = druhé očištění = duchovní části duše („noc ducha“): u **pokročilých**, když je Bůh chce uvést do sjednocení, je „mnohem hroznější“

Obraz noci: protože jdeme potmě (*a oscuras*) a přitom na této cestě dochází k očišťování duše:

1V 1,4

duše vyšla/byla vyvedena jen z lásky + „potmě“ = očištěna/oproštěna od smyslových žádostí. Obraz spánku: dokud nejsou neuspořádané touhy ztišeny, ukonejšeny, „nespí“ – nelze „vyjít“. Důležité je odstínění: „žádosti v ní odpočívají a spí a ona v nich“, tj. touhy a žádosti nejsou mrtvé!

Moci takto „vyjít“, nerušení vlastní smyslovostí znamená pro člověka „*dichosa ventura*“.

1V 1,5

opět důraz, že Bůh nás uvedl do noci: nikdo se sám nedokáže zbavit, učinit prázdným (*vaciarse*) ode všech žádostí (*apetitos*)

1V 1,6

předkládá teoretický plán dalšího postupu výkladu po jednotlivých verších básně (nebude autorem dodržen)

Druhá kapitola

nadpis: co je to noc – autor slibuje, že bude řeč o charakteristikách noci
verš, který se přitom vykládá: „En una noche oscura“

1V 2,1

noc = „přechod duše ke sjednocení s Bohem“ (*transito del alma a la unión con Dios*)

a) nocí se tato etapa duchovní cesty jeví proto, že na ní **bude scházet podpora** ze strany našich tuh, bude nám scházet to, co obvykle přirozeně nasměrovává naši životní energii určitým

¹ na tomto místě budeme s janovským výrazem duše pracovat volněji, jak k tomu vyzývá i T. Egido v analýze tohoto termínu ve slovníku sanjuanovské spirituality, tj. duše = člověk, jeho nitro

směrem, takže máme chuť se něčím zabývat, něco uskutečnit... toto nyní nebude přirozeně fungovat

b) sama duchovní/životní **cesta se v tomto období zdá temná**, protože cestou se stává víra („temná pro rozum“)

c) **i samotný cíl cesty**, Bůh v tomto stádiu není „ničím více ani méně než temnou nocí“

1V 2,2-4

ilustrací je biblický Tóbijášův příběh – tři noci předcházející jeho spojení s manželkou:

1. spálil na ohni srdce ryby - srdce se má očistit od stvořeného ohněm lásky k Bohu²
2. Tóbijášovi je nabídnuta budoucí společnost patriarchů – ve druhé noci je ale dosud sám, jako i duše je sama ve víře a opora rozumu je tu vyloučena (proto se zde pocítuje noc – je mi odepřeno i porozumění tomu, co se mi to děje), rozum podléhá zvláštní očistě, která nespadá pod smysly.
3. cíl: Tóbijáš dostane požehnání od Boha = Boha – Bůh se v druhé očistě sděluje duši, ale dělá to tak tajemně, že v nás zůstává vjem noci

Když je toto temné Boží „sdělování“ (*comunicación*) **dokončeno**, přichází **sjednocení – přetvoření duše v Bohu láskou** (*transformación por amor del alma con Dios*).

1V 2,5

Jde říci i jinak, je to „vlastně jediná noc se třemi částmi“ – tj. jediný děj, jediný proces očisty, který má různé fáze, jež lze přirovnat k fázím noci:

večer, stmívání – pomalu přestávám vidět věci kolem sebe

půlnoc – nacházím se v naprostých temnotách

svítání – těsně předchází dennímu světlu

Třetí kapitola

nadpis: bude řeč o první části noci = první příčině, proč vnímám to, co se mi děje, jako temnotu

1V 3,1

onou příčinou je *privación del gusto en apetito de todas las cosas* - odnětí potěšení: už mě nebaví hledat rozptýlení, naplnění v čemkoliv kolem mě – dokud mám světlo, mohu se rozhlížet a vnímat věci kolem sebe a sytit jimi své smysly – když nyní nastává „smylová deprivace“, vnímám ji jako temnotu a scházení čehosi

1V 3,2

následuje výčet různých smyslových deprivací – zrak, čich, chuť, hmat....

1V 3,3

kdybych tuto situaci přijal, tj. že jsem jako „tabula rasa“, že nemám tyto obvyklé opory: frustrace, úzkost, vjem „ničeho“, strachu, temnoty (Jan od Kříže to konstatuje, nikoliv přeje svým čtenářům)

1V 3,4

smysly = okna, jímž naše nitro vyhlíží ven, když nejsou syceny žádnými vjemy, máme dojem temnoty a prázdnoty. Nemůžeme samozřejmě přestat slyšet, vidět, cítit atd., ale rozdíl je v tom,

² proč má dojít k očistě od stvořeného: odstranit lpění (*asimiento*) na tělesných a časných věcech – ke správnému porozumění je třeba mít na paměti primát lásky k Bohu, na kterém Janovi od Kříže tak záleží: láska k Bohu je cosi tak nesmírně dobrého, že její žár vše, co by nebylo dobré, sežehne a dobré je láskou přetvořeno a zdokonaleno

zda a nakolik si toho všímáme a nakolik jsme schopni snést, když jsme v této oblasti deprivování (ke správnému porozumění je třeba číst následující kapitoly, kde jsou dodány konkrétní obsahy toho, co to znamená cvičit se v nelpění a nezávislosti na vyhledávání smyslového potěšení - dč). Máme oči, avšak můžeme je někdy zavřít: David zůstává bohatým králem/nelpí na svém bohatství vůlí: zde je podstatný rozdíl – nestačí totiž nemít věci, je třeba chudoby vůle (*desnudez*), jejím opakem je „duše plná žádosti“ (*apetito*).

Být prost zalíbení a žádosti po věcech (*desnudez del gusto y apetito*) je zde zásadní: tj. vyhledávání, jak uspokojit svoji touhu po určitých věcech, lidech, potřebách, hodnotách.

1V 3,5

Jan od Kříže opět připomíná, že se tím prochází kvůli sjednocení. V textu bude následovat expozice toho, co dělat, aby se došlo k této obnaženosti vůle a směřovalo se ke sjednocení s Bohem.

Čtvrtá kapitola

nadpis: proč je třeba projít touto očistou žádostí (*mortificación del apetito*)

1V 4,1

příčina-důvod proč se prochází očistou:

protože vzhledem k velikosti Boží lásky je veškerá láska/náklonnost k jeho stvoření ničím a temnotou

Dokud toto nepochopíme a velmi lpíme na tom, že jsou věci, kterých se nemůžeme vzdát, protože jsou přece samy o sobě dobré, bude to pro nás překážka na cestě. Klíčem je důvěra: „být oděna“ do lásky k tomu, co Bůh stvořil znamená důvěřovat této podobě/míře lásky a nedopřát dostatečný prostor Boží lásce jako měřítku veškeré ostatní lásky – proto se při strachu opustit terén „zkušenosti s láskou“, kterou jsem už v životě udělal, těžko dospívá ke sjednocení. Láska k tomu, co Bůh stvořil není špatná, problém je pokud kvůli ní nedokážeme důvěřovat, že Boží láska je mnohem větší než to, co teď znám, zakouším a čeho bych se jen nerad vzdal.

1V 4,2

Nedůvěřovat Bohu, že to, co pro mě ještě připravil je dobré, bát se jeho lásky, protože by mě mohla připravit o cosi jiného – to je protiklad, ve kterém nelze žít a který v nás vyvolává tíseň.

Jan uvádí příklad z filozofie, kde se říká, že v jednom subjektu **nemohou žít dva protiklady**: proto náklonnost ke stvoření a láska k Bohu jsou pro něj stejně jako temnoty a světlo neslučitelné. Druhý obdobný příklad čerpá z Písma: 1Kor 6,14 – světlo i tmu nelze mít dohromady, buď jedno, či druhé, proto dokud lpím na „malé lásce“ k tvorům, nedocházím spojení s Bohem.

1V 4,3

Další argument: naše náklonnosti (*aficciones*) a přilnutí (*asimientos*) nás spoluutvářejí do podoby toho, co se rozhodneme milovat: **„láska vytváří podobnost mezi milujícím a milovaným“**. Pokud tedy podle Jana od Kříže lpíme na stvoření, nejsme schopni čistého sjednocení s Bohem a přetvoření (*pura unión con Dios y transformación*).

„Protože všechny pozemské i nebeské věci jsou ve srovnání s Bohem nic“ – tento silný výrok Jan doplňuje přirovnáním z proroka Jeremjáše 4,23: jako pustá, prázdná země a nebesa beze světla – tak jsou všichni tvorové na nebi i zemi „ničím“ a lpění na nich nám brání ve spojení s Bohem.

1V 4,4-8

Pokud se tedy dosud řečené nezdálo čtenáři dost výstižné, Jan připojuje sérii srovnání kvalit toho, co Bůh stvořil a Boha samotného. Vyniká tu evidentní silně pozitivní důraz: na obou stranách se srovnání cosi zásadně dobrého, u Boha však přítomné v „nekonečné míře“, již stvoření nedosahuje:

bytí tvorů je „nic“ – oproti tomu: **nekonečné Boží bytí**
krása tvorů – **nekonečná Boží krása**
působ a spanilost tvorů – **Boží působ**
všecka dobrota všech lidí – **nekonečná Boží dobrota**
veškerá moudrost světa a lidská dovednost – **nekonečná Boží moudrost**
veškerá vláda a svoboda světa – **svoboda a vláda Božího Ducha**
všecky rozkoše a chutě vůle – **rozkoš, kterou je Bůh**
bohatství a sláva stvoření – **bohatství, jímž je Bůh**

Boží moudrost přitom bolí, když zůstáváme u mála a s málem se spokojíme tam, kde je nám z Boží strany nabízeno mnohem víc.

Pátá kapitola

nadpis: ještě jednou o tom, jak je třeba si projít nocí

1V 5,1-2

O **vzdálenosti** mezi tvorstvem a Bohem – Jan cituje sv. Augustina (tys dobrý-já zlý, ty světlo-já slepý...). Právě kvůli této vzdálenosti je třeba *vaciar el apetito de todas las cosas naturales y sobrenaturales*, viz Lk 14,33: kdo se nezříká všeho, co vůlí vlastní, nemůže být mým učedníkem“ a že Boží Syn nás učí *menosprecio de todas las cosas – para poder recibir el precio del espíritu de Dios en sí*.

1V 5,3

Příklad z Ex 16,3-4: izraelité nedostali manu od Boha dřív, než pozbyli všeho ostatního, viz též Ž 77,30-31: je urážkou Boha, že se „nespokojíme se samotným Bohem“ (*no se contentan con sólo Dios*) – ale chceme okoušet a vychutnávat s tím ještě jiné věci.

1V 5,4

douška pro duchovní osoby (*espirituales*):

přicházíme o velice mnoho, když lpíme na hloupostech a bojíme se sytit tím, co nám Bůh nabízí, tj. nechceme jen Boha, ale vedle toho řadu dalších podmínek, abychom se cítili nasycení a šťastní – jako izraelité **neschopní docenit** chut' many „**proto, že chtěli něco jiného**“.

1V 5,5

zkušenost nám ukazuje, že něco jiného je to, že nás cosi přitahuje a posléze skutečná hodnota oné věci: co mě přitahuje má pro mě obvykle větší cenu než je objektivní hodnota dané věci

1V 5,6-7

Ex 34,3: Mojžíš jde na horu sám a práce tak má duše vystoupat na horu dokonalosti za Bohem bez přítěže svých lpění, zanechat vše „pod horou“

Ex 35,1-2: jako Jákob je třeba než vyjdeme na horu odstranit cizí bůžky, očistit se, vyměnit si šat: tak i duše předtím **než se sama stane oltářem na hoře a obětuje Bohu obět' čisté lásky a chvály a úcty** má odstranit svá lpění a žádosti (cizí bůžky), očistit se od nánosů, který lpění na duši nanechávají a vzít si jiný šat, tj. opustit staré obrazy a myšlenky o Bohu a přijmout na sebe

nové chápání Boha (už ho nepoznáváme jako dřív: „teď už rozumí Bohu jinak“). Toto nové chápání a jinou lásku k Bohu, která je prostá žádostí a lpění tu ovšem dává sám Bůh. Tak jako **oltář ve svatyni pro archu (kde je Bůh uctíván chválou a lsákou a jen on v ní přebývá = stav sjednocení) je prázdný**, má být i duše prázdná ode všech věcí.

1V 5,8

Bůh vedle sebe nesnese modlu – tak jako jeho archa nesnese... Mít v soě jen Boží zákona a Ježíšův kříž.

Šestá kapitola

1V 6,1

čím škodí naše lpění/náklonnosti (*apetitos*):

- a) berou duši Božího ducha = něco nám berou („privativní“)
- b) unavují („mučí, zatemňují, poskvvrňují, oslabují, zraňují“) = něčím nás zatěžují („pozitivní“)

1V 6,2-3

tvorové jsou „jako drobký, které spadly z Božího stolu“ – je vpořádku, že se na nich přiživují psíci, ale Boží děti by měly jíst ze stolu, naše důstojnost je tedy před Bohem mnohem větší. Nehledat, co nás stejně nenasytí, jak potřebujeme. Viz také modlitba zamilované duše.

1V 6,4

Projít si touto očistou je větší Boží dílo než stvoření z nicoty – ta totiž Bohu nekladla odpor ☺

1V 6,5-7

o tom, jak žádosti unavují a vyčerpávají – jako malé a neposedné děti unavuje snaha vyhovět té a hned zas jiné touze, jako když dáváme dříví na oheň: oheň zmohutní, ale když dříví spálí, zas pohasne, tak je to i po tom, co vyslyšíme naše zblázněné touhy... ba hůř: „hlad“ duše roste

Sedmá kapitola

jak nás touhy trápí (pokračuje líčení pozitivních škod, které působí naše lpění)

1V 7,1-2

série přirovnání: naše lpění nám působí stejné trápení jako má:

nahý v trní

jako čeledín trápí vola zapřaženého do pluhu

jako Dalila unavovala Samsona

čím víc přání, tím více muk

jako ten, kdo je zajat a mučen nepřítelem

1V 7,3

co na to Bůh: „**Bůh má soucit**“ a odpovídá:

Iz: „*všichni, kdo žízňáte (žádostí), přijďte k vodám, přijďte a kupujte mé víno a mléko (pokoj a duchovní sladkost)*“

MT 11,28-29: „*Všichni, kdo se soužíte, ... kdo jste obtíženi břemenem svých starostí a žádostí, vyproste se a pojdte ke mně... naleznete odpočinek...*“